

STEPHAN İHRİG'İN ' ATATÜRK IN THE NAZI IMAGINATION' KİTABI HAKKINDA BAZI DÜŞÜNCELER - ÖNDER ÖZAR

Önder ÖZAR

Blog No: 16
29.09.2015

Önder ÖZAR

Emekli Büyükelçi

Yazar bir Polonyalı araştırmacı. Söz konusu kitabı, Kasım 2014de yayınlandı. Daha önce, Cambridge Üniversitesinde "Nazi Perceptions of the New Turkey, 1919-1945 konulu doktora teziyle PhD unvanını elde etti. Çeşitli akademik çalışmaları arasında, 2005-07 yıllarında Berlin Üniversitesi Türkoloji Bölümünde öğretim görevlisi olarak ders verdi.

Kitabın ilk bölümlerinde Atatürkün, Hitler ve Nazi Almanyası için bir rol model olarak algılandığı tezi, dönemin Alman basınının, özellikle başta Nazi Partisi organı Völkische Beobachter olmak üzere sağcı gazetelerin yayınlarına dayalı olarak geniş biçimde yansıtılıyor. Bu bağlamda, Atatürkün Birinci Dünya Savaşından galip çıkan itilaf devletlerine karşı istiklal savaşını başlatması, Osmanlı Hükümetine imzalatılan Sevres Antlaşmasını tanımaması, askeri alandaki başarısını Lozanda diplomatik bir zaferle sonuçlandırması ve milliyetçi yeni Türkiyenin doğuşunun Almanyada gıpta ile karışık takdirle karşılandığı uzun uzadıya anlatılıyor. Bu noktada, okuyucu da doğal olarak etkileniyor. Öyle ya, Almanya da, elini kolunu bağlayan Versailles Antlaşmasına karşı benzer bir karşı koyma yapamaz mı? Mustafa Kemalin Anadoluda yaktığı milliyetçilik meşalesi Alman milliyetçiliğini de ateşleyemez mi? Bu yaklaşımın uzantısı olarak, Anadoludaki mücadele ile Almanyanın birinci dünya savaşı sonrasındaki durumu arasında paralellik ve ortak noktalar arayışları yoğunlaşıyor. Yeni Türkiye gerçeği, eziklik duygusu içindeki Alman milliyetçilerinin İtilaf devletlerine öfkelerini kanalize etmelerine yardımcı

olan bir çeşit tatbikat alanı yerine geçiyor. İtilaf devletlerinin dayattığı antlaşmaların pasif uygulanması yerine, Türklerin direnme ve karşı çıkma politikasının örnek alınması güçlü ifadelerle öneriliyor. Bu eğilim yani Türkiyenin Almanya için rol model olması, sol kesim dışında merkez ve sağ politikacıların ortak görüşünü oluşturuyor. I

Daha sonraki bölümlerde, rol model, parallel gibi pırıltılı kavramların yerini, yazarın niyetini açığa çıkaran analizler de arz-ı endam etmeye başlıyor.

Ortaya koyduğu savları genelde basın yorumlarına dayandıran yazar, bu kez 1921-24 yıllarında Anadoluda bulunan Hans Tröbstün, Nazi organı haftalık Heimatland gazetesinde yayınlanan bir yazı dizisine atıf yaparak, Anadoluda Yunan ve Ermenilerin Türk milli varlığına verdiği zararlardan söz ediyor ve milli temizlik (national purification) konusuna değiniyor. Burada, dikkat çeken bir ayrıntı, bu azınlıkların Türkleri arkadan hançerlemiş olarak tanıtılmasıdır. Burada, yazarın müstehzi bir üslup kullanmış olması dikkat çekmektedir. Yeni Türkiye başlıklı beşinci bölümde, Yeni Türkiyenin gerçek ve saf bir halkçı devlet (wölkish state) olduğu tezini öne çıkaran yazar, ikinci Türk mucizesi olarak nitelendirdiği milli kalkınmanın (aufbau)ırkçı bir boyutu olduğunu iddia ediyor ve bu iddiadan hareketle, Ermeni soykırımı kavramının Üçüncü Reich döneminde Atatürk ve Yeni Türkiyeye duyulan hayranlık dolayısıyla gündeme geldiğini ileri sürüyor. Yazar, bu konuda kendine özgü tümevarım yöntemiyle şöyle bir yargıda bulunuyor: Üçüncü Reich' ın algıladığı şekilde Ermeni Soykırımı, gerçekten özendirici bir emsal olmalı: bir yandan, ulusal yeniden doğuş ve mutlu bir halk oluşumuna yol açıldı ve diğer yandan, yaptıkları nedeniyle Türkleri cezalandırmak için Büyük Devlet müdahalesi gibi Türkler için herhangi bir olumsuz yansıma hiç olmadı."[1]

Stephan İhrige çok sayıda soru yöneltilebilir. Her şeyden önce, jenosid deyimini hangi hukuki mesnede dayanarak kullanıyor? Doktora ve doktora sonrası öğrenim görmüş, üniversitede ders vermiş bir akademisyen, bu kavramın gelişi güzel kullanılamayacağını bilmez mi? Ayrıca, 1915 tehcirinin Osmanlı Devleti yöneticilerince kararlaştırılmış ve uygulanmış olduğunu, nasıl göz ardı eder? Atatürkün, tehcir kararı döneminde Sofyada ataşemiliter olduğunu bilmiyorsa, öğrenemez miydi? Hitlerin, Ermenilerin yok edilmesini kim anımsıyor mealinde bir söylemi bulunmadığını, Nürnberg mahkemesinde belgelenemeyen bu iddianın kabul edilmediğini bilmez mi? Kendisi, Ermenilerin avukatlığını yapacak idiyse, 236 sayfalık kitabın aldatıcı kurgusu arkasına saklanmayı neden tercih etti? Ermenilerin soykırım iddiasını savunan yazarlar kervanına katılmak için sıradan bir makale yazması yeterli olmaz mıydı?

Yazar İhrig, Atatürkün halkçılık ilkesini ya anlamamış, ya da bilinçli olarak tahrif etmeye çalışmış. Atatürkün kurduğu yeni devlette, saf millet düşüncesi yoktur. Türkiye Cumhuriyetini kuran Türk halkına Türk milleti denir söylemi, Onun ırkçılıktan ne kadar uzak olduğunun en güzel kanıtı değil mi? Ayrıca, Nazi rejiminin ve Hitlerin, Atatürkü ve kurduğu Cumhuriyeti rol model olarak kabul ettiği hususunda basında yayınlanan makaleler ve bazı ilgililerin beyanları dışında resmi ve bağlayıcı bir kaynak var mı? Hitlerin ünlü Mein Kampf kitabında, Atatürkün Nazi Almanyası için rol model olarak kabul edildiği yolunda bir beyanı var mı? Atatürk ün liderliğinde kurulan Türkiye Cumhuriyetinin Nazi Almanyasında hayranlık uyandırdığı savının doğru olduğu varsayılsa dahi, yeni Türkiye Devletinde Nazi Almanyası ve lideri için bir sempati duyulduğu iddia edilebilir mi? Bu

soruya olumlu yanıt verilemez. O halde, şayet varsa, Almanyanın Atatürk Türkiyesine hayranlığı tek taraflı bir aşk değil mi? Atatürkün Nazi Almanyası ve Faşist Mussolini İtalyası hakkındaki olumsuz değerlendirmeleri bilinmektedir. Yeri gelmişken, Atatürkün 9 Eylul 1932 tarihinde General McArthur ile görüşmesinde □□□□□ Hitler iktidara gelmemişken - yaptığı dikkat çekici değerlendirmeyi anımsamakta yarar var. Atatürk bu görüşmede, - "Bence dün olduğu gibi, yarın da Avrupa'nın mukadderatı Almanya'nın alacağı vaziyete bağlı bulunacaktır. Fevkalade bir dinamizme malik bu disiplinli millet, üstelik milli ihtiraslarını kamçılıyabilecek siyasi bir cereyana kendisini kaptırdı mı, er geç Versailles Muahedesi'nin tasviyesine tevessül edecektir." diyerek, Avrupayı ve dünyayı bekleyen tehlikeyi işaret etmişti. Atatürk, Mussolini yönetimindeki İtalya için de şu öngörüde bulunmuştu:

- "*... Fakat korkarım ki, İtalya'nın bugünkü şefi Sezar rolünü oynamak hevesinden kendisini kurtaramayacak ve İtalya'nın askeri bir kuvvet yaratmaktan henüz çok uzak olduğunu görecektir.*"

Stephan İhrig, Atatürkün Nazi Almanyasını ve Mussolini yönetimindeki İtalyayı tehdit olarak nitelendiren bu görüşlerine hiç değinmemiştir.

Stephan İhrigin kitabında doğrular yok mu? Kuşkusuz var. Örneğin, Osmanlı Devletinin çöküş nedenleri olarak, imparatorluğun çok etnili nüfus yapısını, dış güçlerin müdahalesini ve İslam dininin ilerlemeyi geciktiren özelliğini belirtmesi büyük ölçüde kabul gören bir değerlendirmedir. İhrig, kitabın belirli yerlerine seçilmiş doğrular koyarak, okuyucuyu etkilemeyi hedeflemiştir.

Stephan İhrigin kurgusal yaklaşımını şöyle çözümlemenin mümkün olduğunu düşünüyorum. Atatürkün eşsiz başarısı ile kurulan Türkiye Cumhuriyetinin, Birinci Dünya Savaşından yenik olarak çıkan Almanya için bir rol model olduğu temasını Alman basınını tarayarak vitrine taşımış, bu bağlamda, Yeni Türkiyenin homojen bir nüfus yapısına kavuşmak için Rum ve Ermeni azınlıkları tasfiye ettiğini, Rumların Lozan Antlaşması sonucunda Yunanistan ile yapılan mübadele anlaşmasına göre, Ermenilerin ise etnik temizlikle ayıklandığı" aldatmacasına başvurmuş, uluslararası hukuk dışına çıkarak, jenosid kavramını kullanmakta beis görmemiş ve Nazilerin Ermeni soykırımından etkilendiğini öne sürmüştür.

Oysa, Ermenilerin soykırıma uğradığı iddiasının kaynağı olan 1915 tehciri kararı ve uygulaması Atatürkün sorumlu olduğu bir konu değil. İstiklal savaşında Doğu ve Güney doğu Cephelerinde Ermenilerin yenilmesi, Gümrü ve Kars anlaşmalarının yapılarak barış sağlanması ise, ayrı değerlendirilmesi gereken olaylar. Bu konuda Stephan İhrig, okuyucuyu yanıltıcı bir takdim kullanmıştır.

İhrig'in bu kurnazca kurgulamasını okuyucularına iletmekte beis görmeyen Harvard Üniversitesi Basımevini, yazarın mensubu olduğu Polonsky Academy ve Van Leer Jerusalem Institute kuruluşlarını ilgili çevrelerin dikkatine getirmek istiyorum.

[1] The Armenian Genocide as perceived by the Third Reich , must have been a tempting precedent indeed: on the one hand, it had paved the way to national rebirth and a blissful wölkish existence and on the other hand, there never been any negative repercussions for the Turks, such as a Great Power intervention to punish the Turksfor what they have done.

About the author:

To cite this article: Önder ÖZAR. 2026. "STEPHAN İHRİG □□□ □ ATATÜRK IN THE NAZI IMAGINATION A KİTABI HAKKINDA BAZI DÜŞÜNCELER - ÖNDER ÖZAR." Center For Eurasian Studies (AVİM), Blog No.2015 / 16. September 29. Accessed November 22, 2026. https://www.avim.org.tr/public/index.php/Blog/STEPHAN-IHRIG-IN-ATATURK-IN-THE-NAZI-IMAGINATION-KITABI-HAKKINDA-BAZI-DUSUNCELER-ONDER-OZAR

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır